

**SIRKA KISLOTASINING YUQORI KONSENTRATSIYASI TA'SIRIDA
KUYISHIDA YO'G'ON ICHAKDAGI MORFOLOGIK O'ZGARISHLARNI
ANIQLASH**

Boboev Shuxrat Raximovich

Respublika ixtisoslashtirilgan Onkologiya va radiologiya ilmiy-amaliy tibbiyot
markazi Buxoro filiali

Sirka kislotasi bilan zaharlanish nafaqat O'zbekiston Respublikasida, balki MDH mamlakatlarida ham keng tarqalgan maishiy zaharlanish turlaridan biridir [1,4]. Bu uning keng miqyosda iste'molda mavjudligi va uy xo'jaligida doimiy ishlatilishi bilan bog'liq. Sirka kislotasi boshqa kuydiruvchi zaharlardan sezilarli darajada farq qiladi, chunki u nafaqat koagulyatsion nekroz tipidagi mahalliy kuydiruvchi ta'sirga ega, balki eritrotsitlar gemolizi, toksik koagulopatiya rivojlanishi natijasida yuzaga keladigan DVS – sindromi, aniq rezorbtiv - gemato nefro- va gepatotoksik ta'sirga ega [1;2].

Tadqiqot maqsadi: Oq zotsiz kalamushlar oshqozon-ichak traktining sirka kislotasi bilan kimyoviy kuyishida yo'g'on ichak devoridagi morfometrik o'zgarishlarni aniqlash, kimyoviy moddaning no'jo'ya ta'sirini kamaytirish maqsadida uzum danagi moyi yordamida korreksiyaning biologik usulini qo'llash.

Tadqiqot material va usullari. Eksperimental tadqiqot uchun har ikkala jinsdagi 3 oylik 150 ta oq zotsiz kalamushlardan foydalanildi. Kalamushlar 4 ta katta asosiy guruhga bo'lindi (n=150): I - nazorat guruhidagi (n=30); II - guruh – eksperimental yuqori (70 %li) konsentratsiyali sirka kislotasi yordamida oshqozon ichak traktida kuyish keltirib chiqarilgan o'tkir davrdagi oq zotsiz kalamushlar (n=40):

III- guruh – eksperimental yuqori (70 %li) konsentratsiyali sirka kislotasi yordamida oshqozon ichak traktida kuyish keltirib chiqarilgan surunkali davrdagi oq zotsiz kalamushlar (n=40):

IV- guruh – eksperimental oshqozon ichak traktida kuyish keltirib chiqarilgan va uzum danagi yog'i bilan davolangan kalamushlar (n=40):

Tadqiqot natijalari. 70 % li sirka kislotasi bilan kimyoviy kuyishda yo'g'on ichakdagi morfologik o'zgarishlar kam o'rganilganligi sababli tajriba sharoitida kimyoviy kuyishni chaqirtirilib, uning natijasidagi yo'g'on ichakning morfologik xususiyatlari o'rganildi va tahlil qilindi.

I - nazorat guruhidagi (n=30) Nazorat guruhidagi oq zotsiz kalamushlarning autopsiyadan keyin olingan yo'g'on ichak, ko'richak, chanbar ichak, to'g'ri ichak to'qimalarining morfologik va morfometrik tekshirilganda, ichakning normal 4 qatlamli tuzilishga ega ekanligi aniqlandi. Shilliq qavat bir qatlamli prizmatik epiteliy bilan qoplangan bo'lib, ko'ruv maydonida, baland ustunsimon epiteliotsitlari, qadahsimon va ko'p miqdorda differensiatsiyalanmagan hujayralar ko'rindi.

II - guruh –70 % li sirka kislotasi yordamida oshqozon ichak traktida kuyish keltirib chiqarilgan o'tkir davrdagi oq zotsiz kalamushlar (n=40) da quyidagi morfologik o'zgarishlar aniqlandi.

Baland ustunsimon epiteliotsitlarning va qadahsimon hujayralarning nobud bo'lishi kuzatildi. Shilliq qavat xususiy plastinkasidagi kriptalarni o'rab oluvchi devor qalinligi nazorat guruhida 3,1-5,3 mkm ni tashkil qilgan bo'lsa, tajriba guruhida bu ko'rsatkich 4,2-6,9 mkm gacha oshganligi kuzatildi.

III - guruh –70 % li sirka kislotasi yordamida oshqozon ichak traktida kuyish keltirib chiqarilgan surunkali davrdagi oq zotsiz kalamushlar (n=40). Kuyishdan 14, 21 va 30 kun o'tgach gistologik namunalardan kolon va rektum devorining barcha qatlamlarida (epiteliy, lamina propria, submukoza, muskularis va seroza) yuzaga kelgan o'zgarishlarni aniqladik.

IV- guruh – eksperimental oshqozon ichak traktida kuyish keltirib chiqarilgan va uzum danagi yog'i bilan davolangan kalamushlar (n=40). Shilliq qavatning mushak qavati 2 qatlamli tuzilishga ega bo'lsa-da, mushak hujayralari degradatsiya belgilarini ko'rsatgan. Shilliq osti qatlami yallig'lanish belgilarini ko'rsatdi va bo'shashgan tolali biriktiruvchi to'qima, yog' hujayralari hamda ko'p miqdorda fibroblastlar bilan to'ldirilgan.

Xulosalar

3 oylik oq zotsiz kalamushlarning oshqozon-ichak traktiga yuqori konsentrasiyalı sirka kislotasi yuborilishi o‘tkir davrda (birinchi 72 soat ichida) yo‘g‘on ichak devorining sezilarli morfologik buzilishlariga olib keldi. Epiteliy nekrozi, submukozal shish, qon quyilishi va yallig‘lanish jarayonlari asosiy patologik belgilar sifatida namoyon bo‘ldi. Bu model orqali kuyish gastroenterologiyasi sohasida patologik jarayonlarning ilk bosqichlarini chuqur o‘rganish mumkin.